

korte mededelingen

Sperwerpaar broedt voor tweede jaar in Herengrachtstuin

In de Nieuwsbrief, nummer van juni 1999 van de Stichting De Amsterdamse Grachtentuin (adres S.S. Gerritse, Keizersgracht 579 c, 1017 DR Amsterdam), schreef Ruud Vlek over een sperwerpaar dat voor het tweede jaar in een tuin aan de Herengracht (in keurblok V) broedde. Om er achter te komen of ze voldoende prooi konden vangen en welke andere factoren van invloed zouden kunnen zijn op het broedsucces werd een videocamera in een bovenwoning opgesteld. Met behulp van een speciale 'time lapse'-videorecorder van Artis kon het nestgebeuren continue en gedetailleerd worden geobserveerd. Eind april-begin mei had het wijfje liefst zeven eieren gelegd. Een absoluut recordaantal. Dit jaar is waarschijnlijk hetzelfde paartje opnieuw teruggekeerd in een grachtentuin ten noorden van de Raadhuisstraat (in keurblok III). In samenwerking met de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging zal voortaan jaarlijks een vogelinventarisatie worden gehouden in meer grachtentuinen. Grachtentuinbezitters die hun medewerking willen verlenen, kunnen contact opnemen met onderstaand adres.

Ruud Vlek, archivaris Vogelwerkgroep Amsterdam, Spuistraat 302, 1012 VX Amsterdam, (020) 627 90 24.

Dierenbescherming wil verbod van lokdier bij jacht

De Dierenbescherming heeft in een brief aan staatssecretaris Faber van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een onmiddellijk verbod op het gebruik van lokdieren bij de jacht geëist.

Volgens de Dierenbescherming is het inzetten van levende eenden om hun soortgenoten aan te trekken niet meer van deze tijd en uiterst barbaars. *'De eenden worden met een baksteen en een touw aan hun poot in het water gegooid vlak voor een verdekt opgestelde jachthut. Overvliegende eenden komen hierop af en die worden dan vanuit de hutjes neergeschoten,'* aldus een woordvoerder van de Dierenbescherming.

De lokeenden worden hierbij, volgens de Dierenbescherming, vaak ook geraakt door de hagel en kunnen dan geen kant op. *'Wij zijn sowieso tegen het doden van eenden in de plezierjacht. Maar zolang dit wrede tijdsverdrift is toegestaan kan er beter gebruik gemaakt worden van kunst-lokeenden,'* stelt de Dierenbescherming voor aan de staatssecretaris.

De Dierenbescherming stelt dat er jaarlijks minstens 350.000 eenden de dood vinden door de jacht. De organisatie wil ook dat het gebruik van loksters en -kraaien aan banden wordt gelegd.

Het is de Dierenbescherming ook een doorn in het oog dat er nog steeds geen einde is gemaakt aan de éénhectareregeling rond de waterwild-

jacht. De nieuwe Flora- en faunawet zou een einde maken aan de jacht in watergebieden van een hectare of kleiner. Dit is echter nog niet gebeurd en de Dierenbescherming vraagt ook aan het ministerie of deze regeling vervroegd kan worden afgeschaft vooruitlopend op de nieuwe wet.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 20 september 1999.

Zorg om Gierzwaluwen is niet misplaatst

Volgens een bericht in de Leeuwarder Courant zijn op 8 juli in Kollum bij de sloop van een garage ten minste twintig nesten van Gierzwaluwen verstoord. De slopers spraken over nesten met eieren, terwijl volgens de directeur van de woningbouwvereniging de jonge Gierzwaluwen al lang waren uitgevlogen. Hij noemde de commotie dan ook 'misplaatste zorg'. De werkelijkheid kan eenvoudig worden afgeleid, want Gierzwaluwen hebben een redelijk strak tijdschema.

Volgens de landelijke Gierzwaluwenwerkgroep 'Apus' komen ze eind april uit hun overwinteringsgebieden in zuidelijk Afrika terug. Rond 20 mei worden de eerste eieren gelegd. Het legsel bestaat meestal uit twee, soms drie eieren. Het broeden duurt ongeveer twintig dagen tot omstreeks 10 juni. De nesttijd van de jongen is erg lang, ongeveer zes weken, omdat ze als ze het nest verlaten reeds volleeerde vliegers moeten zijn. De eerste jongen verlaten dus omstreeks 20 juli het nest. Als de omstandigheden erg ongunstig zijn (regen en koude, met als gevolg weinig insecten) kan dit aanzienlijk later worden; de jongen kunnen bij voedselgebrek in de zomer een soort winterslaap houden.

Volgens dit schema is het dus onmogelijk, dat toen de garage in Kollum op 8 juli werd gesloopt, de jonge Gierzwaluwen al waren uitgevlogen. Dit wordt bevestigd door navraag bij personen, die een kolonie in Sexbierum en in Joure 'bewaken'. Vorige week zaten er drie à vier weken oude jongen in de nesten.

Ten slotte blijkt uit videobeelden uit Eindhoven, dat ook daar omstreeks 8 juli jongen in de nesten zaten. Ik ben ervan overtuigd, dat bij de sloop veel jonge Gierzwaluwen zijn omgekomen (en vraag niet hoe). Dat kan niet en dat mag niet. Het is mijns inziens moreel onaanvaardbaar en het is wettelijk verboden.

Volgens de Vogelwet 1936 is het verboden om nesten van beschermde vogels te verstoren of te verwijderen. In de wetwijziging van 1994 is de vrijstelling voor het verstoren van nesten van beschermde vogels in of tegen gebouwen geschrapt. Wil men deze nesten toch verstoren, dan moet daarvoor een speciale vergunning worden gevraagd, die alleen in zeer bijzondere gevallen wordt verleend en alleen als er geen andere bevredigende oplossing bestaat.

Bij de sloop van de garage is onzes inziens de wet dus overtreden. De woningbouwvereniging

is een andere mening toegedaan en het lijkt erop, dat de rechter zal beslissen wie er gelijk heeft. Het is jammer dat het zover moet komen, omdat de Woningbouwvereniging Kollumerland verder bekendstaat om haar vogelvriendelijke houding.

Het verstoren van nesten is dus strafbaar. Vogelbescherming Nederland heeft daarover een boekje uitgegeven 'Vogels en de Wet', dat hierover nadere informatie geeft. Het gebeurt echter vaak, zonder dat men zich dat bewust is. Bij het uitvoeren van werkzaamheden, zoals:

- het slopen, renoveren of onderhoud van huizen of gebouwen;
- het kappen van bomen, het snoeien van struiken en plantsoen- en tuinonderhoud;
- het afgraven van zanddepots en het bouwrijp maken van braakliggende terreinen.

De uitvoerder - particulier, onderneming of overheid - moet zich hierbij dus steeds terdege afvragen of het gevaar bestaat, dat de vogelnesten worden verstoord. Neem hiervoor contact op met de plaatselijke vogelwacht. Die kan niet alleen het risico inschatten, maar in de praktijk blijkt, dat in goed overleg bijna altijd een bevredigende oplossing kan worden gevonden. Een goed voorbeeld daarvan is de exploitant van een zanddepot, die vóór het broedseizoen een plek zodanig afgraaft, dat de Oeverzwaluwen zich daar vestigen. In de rest van het depot heeft hij er verder geen last van.

Bij werkzaamheden in de broedtijd geldt dus: denk na, raadpleeg de vogelwacht en tref in overleg maatregelen. Dat is geen misplaatste zorg, maar voorkomt vogelleed, een hoop gedoe en materiële, maar vooral ook immateriële schade.

Bron: Leeuwarder Courant, 22 juli 1999. Rubriek 'Te Gast', Wiebe Terpstra.

■ Wiebe Terpstra, voorzitter commissie Broedzorg BFVV.

Door fusie is ALTERRA ontstaan

De naam is bekend van de fusie tussen het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO)

en het Staring Centrum, Instituut voor Onderzoek van het Landelijk Gebied (SC-DLO), aangevuld met een deel van het Instituut voor Agrobiologisch en Bodemvruchtbaarheidsonderzoek (AB-DLO). Er is gekozen voor de naam:

ALTERRA

Research Instituut voor de Groene Ruimte
Green World Research

Alterra maakt deel uit van Wageningen Universiteit en Researchcentrum (Wageningen UR), het samenwerkingsverband tussen de Landbouwuniversiteit Wageningen en de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO). Alterra heeft een

staf van circa 600 medewerkers, zowel in vaste als in tijdelijke dienst. Alterra bundelt alle expertise op het gebied van de groene leefomgeving en de mogelijkheden tot duurzaam gebruik hiervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, recreatie en het gebruik en beheer van de groene ruimte. Door de bundeling van expertise van IBN en SC ontstaat een uniek instituut: het kenniscentrum voor de groene leefomgeving. Men is niet alleen in Nederland actief, maar in vele landen, variërend van de tropen tot Antarctica. De naam Alterra duidt dan ook op 'de gehele aarde' als werkgebied voor het nieuwe instituut. De stam 'alter' geeft ook een verandering aan, het ontstaan van iets nieuws.

De directie van Alterra bestaat uit dr. A.N. van der Zande (algemeen directeur), professor dr. H.J.P. Eijssackers (directeur onderzoek) en drs. W.J.M. Hoogendoorn-Beks (directeur management). De fusie wordt administratief geëffectueerd op 1 januari 2000. Met ingang van heden worden de nieuwe naam en het nieuwe logo gebruikt. Tot 1 januari 2000 blijven de fusiepartners formaal nog apart bestaan, maar de samenwerking is nu reeds intensief en dat zal alleen maar toenemen.

Weidevogelnesten succesvol beschermd door vrijwilligers en boeren

Uit een onderzoek van Sovon (Vogelonderzoek Nederland) blijkt dat vrijwillige weidevogelbescherming het uitkomstsucces van nesten van vooral Kievit, Grutto, Scholiekster en Tureluur met 50% tot 82% kan verhogen, afhankelijk van de manier van beschermen.

Afgelopen voorjaar zijn in Noord-Holland door ongeveer 1.200 vrijwilligers en 1.000 boeren naar schatting 17.000 nesten van weidevogels beschermd. In de periode half maart tot half juni zijn in totaal 62.400 vrijwillige uren besteed om deze bescherming mogelijk te maken.

Jaarlijks komen duizenden weidevogels speciaal naar het boerenland van Noord-Holland om voor nageslacht te zorgen. Grutto's hebben er zelfs een lange vliegreis uit West-Afrika voor over om in Nederland te broeden. 80% van de Europese Grutto's broedt in Nederland. Nederland draagt dus een grote verantwoordelijkheid om deze soort in stand te houden. In het project Vrijwillige Weidevogelbescherming, gecoördineerd door Landschapsbeheer Noord-Holland, werken vrijwilligers en boeren in Noord-Holland samen om de nesten van de weidevogels te beschermen. De bescherming door vrijwilligers en boeren blijkt volgens het onderzoek vooral goed te werken voor de nesten van de Kievit, Grutto, Scholiekster en de Tureluur. Door een nest te markeren, zodat een boer om het nest heen kan maaien, is de kans dat een nest uitkomt 82% groter dan dat er geen bescherming plaatsvindt.

Door het plaatsen van een nestbeschermmer wordt vertrapping door vee tegengegaan. Het aantal nesten bij deze manier van beschermen ligt tweemaal hoger dan zonder bescherming. Naast bescherming van de algemene weidevogelsoorten zijn er in 1999 ook verscheidene

nesten van zeldzame weidevogels behouden zoals van de Kempshaan en de Watersnip, bekend van het bankbiljet van honderd gulden.

Het gaat dus goed met de vrijwillige weidevogelbescherming in Noord-Holland. Maar er zijn nog steeds vrijwilligers nodig die de boer helpen bij het beschermen van de nesten. Er is vast een vrijwilligersgroep bij u in de buurt waar u zich kunt opgeven.

Voor meer informatie kunt u bellen naar Onno Steendam, Landschapsbeheer Noord-Holland (coördinatie Vrijwillige Weidevogelbescherming), (023) 514 32 37.

Internationale meeuwengekte op Voorne

In het weekend van 24 tot 27 september 1998 werd in een conferentieoord aan het Brielse Meer de derde Europese Meeuwen-conferentie gehouden. Zo'n honderd belangstellenden uit alle uithoeken van Europa hadden op de uitnodiging van de Stichting Ornithologisch Station Voorne om aan de conferentie deel te nemen gereageerd. In navolging van hun geliefde studieobject waren ze op alle denkbare manieren naar Oostvoorne getrokken om daar de laatste ontdekkingen op meeuwengebied te etaleren of aan te horen. Van donderdagavond tot zondagochtend in de kleine uurtjes discussieerden de meeuwologen die nauwelijks de tijd namen om te eten of te slapen. Alleen een signaleerde Bosgors op de Maasvlakte kon sommigen tijdelijk van de conferentietafel losweken.

Een aantal dia's van tot nu toe weinig bestudeerde Mongoolse en Kazakse meeuwen was heel verrassend, maar vooral de resultaten van het erfelijkheidsonderzoek van de Port of Rotterdam Gull Study Group, verwoord door de Leidse onderzoeker P. de Krijff waren geruchtmakend. Na uitgebreide studie van DNA-monsters, verzameld in verschillende meeuwenkolonies in Europa, Siberië, Noord-Afrika en Oekraïne, was men tot de conclusie gekomen dat er genetisch zeer weinig verschil is aan te tonen tussen de verschillende grote meeuwensoorten en ondersoorten. Vrij vertaald komt het erop neer dat met de gebruikte methodes genetisch niet eens het verschil tussen een Zilvermeeuw en een Kleine Mantelmeeuw eenduidig is vast te stellen. Aan gezien een groot deel van de tijd op de conferentie was gereserveerd voor discussies over de al dan niet aanwezige karakteristieken van deze (veronderstelde) ondersoorten zal menig meeuwenonderzoeker van deze mededeling nog lang wakker liggen. Toch is met veel interesse van het resultaat van het onderzoek kennisgenomen. Het toont namelijk onder meer aan dat de splitsing tussen de soorten zeer recent in de evolutie heeft plaatsgevonden. De morfologische verschillen tussen de soorten zijn dan ook klein terwijl menging van de verschillende populaties nog steeds voorkomt. Vele uren discussieerden de deelnemers over de mate van grijs- of bruinheid van veertjes bij jonge meeuwen, de kleur van poten en snabels en niet in de laatste plaats of de desbetreffende meeuwen nu in de eerste week van augustus of in de laatste week van die maand hun slagpennen ruiden. Vanaf negen uur

in de ochtend tot diep in de nacht gingen de discussies door, ondersteund door veel koffie en bier. Zoals bekend wisten vooral de Engelse en Scandinavische deelnemers ook in dit opzicht van wanten. Of was het misschien om hun frustratie over de schokkende verschillen in opvatting over hun lievelingsdier te verdrinken? Het was hoe dan ook een bont gezelschap dat op de conferentie was afgekomen, van hoogleraar, vooraanstaande illustratoren, topfotografen tot boswachter, en ook veel, vaak nog fanatiekere, hobbyisten. Het was stralend weer, maar in het zaaltje bogen tientallen geïnteresseerden zich in het donker naar het diascherm waarop de meeuwen in veelal eerstejaars verenkleed werden geprojecteerd. Des te meer bizar omdat de meesten hierbij gebruikmaakten van hun verrekijker om vooral geen detail van het verenkleed te missen. Vogelaars die in het donker met hun verrekijkers naar geprojecteerde vogels zaten te kijken. Ooit zoiets meegemaakt?

Ach, meeuwenonderzoekers zijn een apart slag. Het is een klein wereldje waarin men elkaar kent van toevallige ontmoetingen op sinistere plaatsen. Meeuwenonderzoekers brengen hun vrije tijd, en vaak zelfs hun vakanties, door bij vuilstortplaatsen, rioolzuiveringsinstallaties, abat-toirs en visafslagen. De goorste dumps en de smerigste havens bieden de beste kansen om die zeldzame soort te zien of die ring met verre herkomst af te lezen. Een Deen gaat zelfs regelmatig zelf tussen het afval op een stortplaats liggen. Verkleed als jutezak en met een doos met gaten over zijn hoofd en een boterham op zijn buik ving hij de meeuwen die hierop af kwamen met de hand. In de loop der jaren werden zo duizenden meeuwen geringd en werd de onderzoeker een levende legende in meeuwenland. Anderen trotseerden fysiek ongemak en wekenlang blikvoer om in de Russische steppen te ringen en foto's te maken of bloedmonsters af te nemen terwijl zij zelf door de muggen minstens zo veel eigen bloed kwijtraakten.

Het onderzoek gaat door en ook de plaats voor de volgende meeuwenconferentie is al weer vastgelegd.

■ Drs. M. van Leeuwen, Groenland 33, 3645 LG Vinkeveen. (02972) 626 68.

OP DE BRES VOOR DE GROTE TRAP

Nederland helpt Russische vogelaars

Een grote poster in felle kleuren, met daarop afbeeldingen van vogels en een wereldkaart vol pijlen die beginnen in Rusland en Oekraïne en naar alle windrichtingen uitwaaien, tot Antarctica toe. Het opschrift is in Cyrillische tekens, maar de logo's zijn van het Nederlandse ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en de Vogelbescherming. Deze instanties steunden de vogelbeschermingsorganisaties van Rusland en Oekraïne bij de productie van de poster, die de bevolking van die landen wijst op het belang van hun land voor de internationale vogelbescherming.

De relatie tussen de vogelbeschermers van Nederland en de beide voormalige Sovjetstaten is gelegd door de vogels zelf.

Diverse vogelsoorten pendelen jaarlijks op en neer tussen Nederland en Rusland of Oekraïne. Ze broeden bijvoorbeeld langs de kust van Noord-Rusland en overwinteren op het Nederlandse Wad. Sommige pijlen op de poster wijzen dan ook in de richting van West-Europa. Het contact tussen de vogelbeschermers in Rusland en Oekraïne en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij kwam begin jaren negentig tot stand in het kader van de steun die Nederland geeft aan de voormalige Oostbloklanden om hun democratie te bevorderen. LNV bepaald jaarlijks de bestemming van acht miljoen gulden van deze Oost-Europagelden, die deels zijn bestemd voor natuurbescherming en dan met name voor de versterking van niet-gouvernementele organisaties zoals de vogelbescherming.

Het is niet nodig om de Russen en de Oekraïners ornithologische kennis bij te brengen; die is in ruime mate aanwezig. De acht miljoen gulden gaat vooral naar managementtrainingen voor bestuurders, naar verbeteringen in de organisatie en naar het opbouwen van contacten met overheid, bedrijfsleven en publiek. Daarnaast gaat er geld naar veldprojecten.

De verenigingen voor vogelbescherming varen er wel bij. In Rusland nam het aantal leden in vier jaar toe van vijfhonderd naar drieduizend. De vereniging is inmiddels erkend door de overheid en de Russische vogelaars kunnen tegenwicht bieden aan overheden en bedrijven die plannen hebben die leefgebieden van vogels aantasten. In de buurt van Saratov verzetten zij zich bijvoorbeeld tegen de exploitatie van een olieveld, dat ligt in het leefgebied van de zeldzame Grote Trap.

Bewustwording bij het publiek is een wezenlijk onderdeel van de campagnes en de professioneel vormgegeven posters zijn daarbij een belangrijk hulpmiddel. Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) wil de technische kennis voor het maken van dit type posters ook aan andere landen ter beschikking stellen. De poster hangt onder meer in scholen.

Bron: Eric le Gras in 'Internationale Samenwerking' (IS), Voorlichtingsblad van het ministerie van Buitenlandse Zaken, met betrekking tot Ontwikkelingshulp, september 1999, 7.

Fransman experimenteert met Dwergganzen

Dit najaar verschenen in de Nederlandse pers berichten dat vanuit Zweden een Fransman in een deltavliegtuigje (ULM) op weg was naar West-Europa met in zijn kielzog een gezelschap eerstejaars 'Goudoogganzen', Dwergganzen dus. Deze Fransman, Christian Moulec genaamd, had de ganzen ingeprent dat hij en zijn ULM 'de moedervogel' waren waarna hij, zich baserend op het feit dat de jongen op hun eerste trektocht de moedervogel volgen, op 1 september 1999 in Öster-Malma wegvloog, gevolgd door 34 eerstejaars Dwergganzen. Moulec heeft begin juni veertig eieren gekocht en die uit laten broeden in een broedmachine. Van de veertig eieren kwamen er 34 uit, zodat de Franse bioloog

de beschikking heeft over 23 mannetjes en 11 vrouwtjes. De dieren zijn door middel van geluidsopnamen opgegroeid met het deltavliegtuig en de bijbehorende claxon.

Het 'Nieuwsblad van het Noorden' van 7 september toonde op een frontpagina een schitterende kleurenfoto van Christian Moulec in een ULM, vliegend boven Franse bergen, met achter zich zeven Brandganzen. Hij experimenteerde onder andere met een tocht van 650 kilometer boven Frankrijk.

Er is dus weer een dwergganzenproject bij, ook gebaseerd op het verleggen van trekroutes, ditmaal gebruikmakend van een ULM. Moulec was aanvankelijk van plan de trekroute helemaal in Frankrijk te doen eindigen, waarbij hij erop valse via de publiciteit Franse jagers ertoe te bewegen zich te beperken bij de ganzenjacht. Hierop kwam hij later terug. De tocht zal nu eindigen in het Nederrijng gebied, in de buurt van Kleef.

De voorgeschiedenis gaat terug tot oktober 1998, toen Moulec bij de mensen van het Zweedse dwergganzenproject met zijn plannen op de proppen kwam. De Zweden zegden weliswaar hun steun toe aan plannen om een film te maken over het Zweedse project (zie Het Vogeljaar 47: 1-6), maar stonden kritisch tegenover de Franse ULM-ideeën. Toestemming om het ULM-plan te beginnen in Lapland, in het gebied waar de Zweden nu al twintig jaar bezig zijn, bleef uit. Verstoring als gevolg van rondvliegende ULM's en kans op vermenging met de Zweedse Dwergganzen werden als onaanvaardbaar beschouwd. Uiteindelijk kwam het ervan dat Moulec zomer 1998 in Öster-Malma trainde, waar hij dus op 1 september op sjouw ging, langs de Baltische Zeekust, waar hij achtereenvolgens Valdemarsvik, Kalmar, Forshamn, Kivik en Falsterbo passeerde. Vergezeld van 27 ganzen arriveerde hij op 16 september op het Duitse Oostze-eiland Fehmarn. Of hij ook nog het vogelpark van Garnt Nijburg aan de rand van Winsum in Noord-Groningen zal aandoen, hetgeen de Nederlandse pers aankondigde, bleef onzeker in verband met landingsrechten (?). Het plan voorziet om voorjaar 2000 met de Dwergganzen terug te vliegen naar Öster-Malma. Daar aangekomen, willen de Zweden ze dan vangen, zo hebben ze al aangekondigd, omdat ze benauwd zijn dat het gezelschapje zich dan vermengt met de daar aanwezige ganzen.

Ongetwijfeld zullen de bedoelingen van Moulec goed zijn. Als wij dit alles vernemen, fronst men wel de wenkbrauwen. Hoe ver mag men gaan? De veertig eieren waaruit Moulec zijn Dwergganzen verkreeg, kwamen uit Belgische watervogelcollecties, zodat vragen rijzen over zaken als tamheid en inteelt. En dan komen onvermijdelijk ook de vragen op van enkele jaren terug, bij de discussies over de Nederlandse zeearend-plannen.

Overigens ziet het er naar uit dat in tegenstelling tot zomer 1998, de Zweedse Dwergganzen de afgelopen zomer een goed broedseizoen hadden. Bij de vogels die hopelijk een voorspoedige winter in Nederland zullen doorbrennen, zal de fameuze 'Limping Lotta' helaas waarschijnlijk ont-

breken. Ze verscheen niet in Hudiksvall, de traditionele Zweedse najaarsverzamelplaats. Lambert von Essen, de 'godfather van het Zweedse dwerggansproject', vreest dat ze de afgelopen zomer slachtoffer werd van een Zeearend.

GLO.

BRONNEN:

Ommelanders Courant, 23 augustus 1999: 'Ganzen met deltavlieger naar vogelpark Winsum'.

Nieuwsblad van het Noorden, 7 september 1999: 'Fransman vliegt met ganzen naar Winsum' door Wim Jassies.

De Gooi- en Eemlander (GPD), 8 september 1999: 'Goudoogganzen gaan achter deltavlieger aan'.

Nagekomen bericht:

Van het eiland Fehmarn werd de reis vervolgd via de monding van de Elbe naar de Dollard en vandaar naar het zuiden naar het meest westelijke gebied van de Rijn in Duitsland (waarmee vermoedelijk het gebied bij Kleef wordt bedoeld) waar 27 Dwergganzen op 7 oktober arriveerden.

Het ligt in de bedoeling dat de vogels daar de winter zullen doorbrengen temidden van de vele ganzen die daar overwinteren. Als de vogels in het voorjaar terugkeren zullen ze in Oster-Malma worden opgevangen. Deze Dwergganzen zijn slechts geringd met een metalen ring aan de linkerpoot. De mannetjes hebben bovendien een zwarte ring aan de rechterpoot. Een televisiefilm over het Zweedse project en dat van de Fransman Christian Moulec en zijn vrouw Paola zal aan het eind van het jaar 2000 klaar zijn.

Inmiddels zijn op 15 oktober om 11.00 uur de eerste Dwergganzen (7 ad. ex.) in Nederland bij Anjum aangekomen (mededeling Eddy Douma).

GLO.

Natuurbezoeken in Spanje en Frankrijk

Na vorig jaar een bezoek te hebben gebracht aan Polen gingen wij dit jaar zuidwaarts.

Afgelopen meivakantie hebben wij een aantal gebieden bezocht in Noordoost-Spanje en Zuid-Frankrijk. Met name hebben wij ons gericht op de Ebro-delta, waar veel natte rijstbouw is. De boeren zijn er druk in de weer om hun rijstvelden te bewerken en in te zaaien. De Spaanse rivier, die even voorbij Barcelona door het Catalaanse kustgebergte breekt, vormt daar een delta. Deze delta is helaas grotendeels in cultuur gebracht, maar er zijn ook enkele interessante stukjes overgebleven waar de natuur nog vrij spel heeft. In deze delta komen onder andere zes reiger-soorten voor. Voorts veel Steltkluten op de ondergelopen rijstvelden, maar ook vijf soorten sterns kan men bij elkaar aantreffen in het natuurgebied van La Tancada. Op de zuidpunt broeden de zeldzame Audouins Meeuwen. Ook hebben wij het gebergte verkend en onder andere de schuwe Steenbokken kunnen fotograferen. Ook botanisch hebben wij leuke vondsten gedaan. Voorts zijn wij bij een klein Spaans natuurgebied geweest vlak over de Franse grens in de buurt van Roses. Op de terugweg zijn wij door de Languedoc gereden naar de Camargue. In de Languedoc hebben wij nog fraai de Kuifkoekoek gezien en gehoord. Hij/zij parasiteert op de Ekster. In de Camargue natuurlijk de Flamingo's en de bekende Camargue-paarden. De Bevratt konden wij hier fraai waarnemen; dit zoogdier schijnt in ons land ook vaste grond onder de voe-

ten te krijgen. In Limburg en Noord-Brabant is al een kleine populatie. Ook hebben wij hier nog even de imposante Slangenarend waargenomen. Al met al hebben wij een grote diversiteit aan natuurindrukken opgedaan en proberen vast te leggen op de gevoelige plaat. Als men begin mei een dag of tien de tijd heeft dan is dit gebied zeker een aanrader.

■ Otte W. Zijlstra, Kostverlorenstraat 38, 1733 VH Nieuwe Niedorp, (0226) 41 17 49.

Internationaal Natuurfotografie Festival bij Antwerpen

Ter gelegenheid van het twintigjarige bestaan van de Bond Verantwoorde Natuurfotografie v.g.w. (opgericht als Belgische Vereniging van Natuurfotografen) wordt in samenwerking met v.z.w. Pro Cultureel Centrum Aartselaar een Internationaal Festival gehouden op 26, 27 en 28 november 1999 in het Cultureel Centrum 't Aambeeld, Della Faillelaan 34, B-2630 Aartselaar (Antwerpen-Zuid). Eventuele reserveringen kunnen telefonisch worden aangemeld (0032) 3 877 28 75.

Op alle drie dagen worden 20.00 uur (op zondag om 10.30 uur en 15.00 uur) klankdiareksen BVNF (entree Bfr. 200) gehouden en er is een fototentoonstelling (vrije toegang) te bezichtigen van Mara Fuhrmann met haar mooiste opnamen van haar lievelingslandschappen van IJsland en van de Rode Canyons van het Colorado-plateau. Door middel van subtiele lichtstemmingen en extreme beelduitsneden slaagt de Duitse natuurfotografe erin schijnbaar eenvoudige onderwerpen om te toveren tot ongemeen boeiende composities.

De tachtig natuuroptrekken heeft zij in de afgelopen drie jaar gerealiseerd en deze zijn geselecteerd uit het allerbeste beeldmateriaal van meer dan dertig BVNF-fotografen.

Op zondag 27 november vijf van Europa's meest gerenommeerde natuurfotografen beeldmateriaal dat tot dusver niet of nauwelijks op Belgische bodem werd vertoond.

Van 10.00 uur tot 17.00 uur staan achtereenvolgens Flip de Nooyer (Nederland), Jan Töve (Zweden), Klaus Nigge (Duitsland), Laurie Campbell (Schotland) en Jan Roefhoofd (België) in voor dialezingen met live commentaar (entree Bfr. 300).

Het festival is op vrijdag en zaterdag geopend om 20.00 uur en op zondag om 10.30 uur.

Telefonisch is de Bond Verantwoorde Natuurfotografie (BVNF) voor nadere inlichtingen bereikbaar op (0032) 3 384 24 18, public relations BVNF: (0032) 3 664 99 91.

Hoogbejaarde Andescondor dood

De oudste Andescondor (*Vultur gryphus*) ter wereld, die de dierentuin in Rome in 1932 ten geschenke kreeg van Benito Mussolini, is deze week overleden. Italo, ook wel liefkozend Romeo genoemd, werd 71 jaar.

Mussolini had Italo gedacht als mannetje voor een vrouwtjescondor, die Italië een jaar eerder van Chili had gekregen. Maar deze Vittoria, ook wel Julia genoemd, en 'Romeo' Italo keken elkaar in 70 jaar geen enkele keer aan.

'Mussolini wist niet dat condors in gevangenschap niet broeden', zei vogelverzorgster Fulvia Fraticelli in de dierentuin in het park Villa Borghese. Vittoria overleed vorig jaar in september op de gezegende leeftijd van 72 jaar.

De condor uit de Andes is 's werelds grootste landvogel met een vleugelspanwijdte van ruim drie meter. In het wild worden zij normaliter zo'n 40 jaar (Reuters).

Bron: De Gooi- en Eemlander, 14 augustus 1999.

Woudaapje strijkt neer tussen de bloeiende bloembollen

Het Woudaapje bereikt in ons land zijn uiterste noordwestgrens van zijn Europese broedareaal. Het is verscheidene opzichten opmerkelijk dat deze schuwe reigerachtige hier terecht is gekomen. Ten eerste omdat het een trekvogel is uit zuidelijk Afrika die meestal pas later in mei verschijnt. Dit Woudaapje is omstreeks 15 april al in een slootje nabij het natuurgebied 'Het Wildrijk' neergestreken. Normaal gesproken is het dus echt een late zomergast. Daarbij komt nog dat wij hem bijna nooit te zien krijgen, omdat hij zich meestal in uitgestrekte rietvelden ophoudt. Wel kunnen wij hem soms horen. De meeste kans maken wij dan in moerasachtige gebieden met open water en overgangen tussen riet en andere vegetatie. Een tweede reden dan wij hem nooit zien is dat de soort zeer zeldzaam is geworden in Nederland. De oorzaak van deze achteruitgang is nauwelijks bekend. Watervervuiling en toename van de waterrecreatie zullen een verslechtering in de broedbiotoop hebben gehad. Maar ook in Frankrijk en Duitsland nemen de aantallen af. Waarschijnlijk hebben meer factoren een negatieve invloed, zoals het moeten vliegen over de Sahel. Dat moet voor deze kleine rietacrobaat een ware helletocht zijn. In Nederland broeden nog slechts enkele tientallen paren. Zelf heb ik er één keer eentje gehoord op de Mokkebank (Fr.). Het betrof hier waarschijnlijk een solitaire mannetje in een geschikte biotoop dat direct na aankomst in mei/juni zijn kenmerkende blafjes 's avonds en 's nachts laat horen. Het Woudaapje meet 36 cm, maar kan zich enorm verlengen als hij zich uitstrekt naar een prooi. Prooien zijn alle mogelijke waterdieren. In deze slootjes tussen de bollenvelden heb ik hem voornamelijk visjes (Stekelbaarsjes), salamanders en ook een enkel dikkopje zien vangen. In gedrag is het een echte reigerachtige. Bij te dichte benadering neemt hij de paalhouding aan zoals wij dat kennen van de Roerdomp. In die paalhouding lijkt hij veel op zijn grotere neef de

In april werd dit mannetjes Woudaapje een tijdje waargenomen aan de Belkmerweg in Sint Maartensvlotbrug, gemeente Zijpe.

Foto: Otte W. Zijlstra.

Roerdomp. Vandaar de Engelse naam Little Bit-tern (= kleine roerdomp) *Ixobrychus minutus*. Een ander opmerkelijk feit met betrekking tot dit dier is dat hij zijn natuurlijke schuwheid leek te hebben verloren. Deze vogel die zo groot is als een Waterhoen, zat rustig op de wal Kant of op een boomtak in het boerenslootje te vissen. Veel vogelaars hebben nog nooit een Woudaapje gehoord laat staan gezien in Nederland. Voor velen was het een buitenkans om oog in oog te kunnen staan met deze zeldzame reiger. Meestal moet je naar een buitenlands natuurgebied, bijvoorbeeld in Frankrijk zoals La Brenne of de Camargue. Het is een oogjager; als hij iets op het oog had dat strekte hij zijn hals enorm uit en sloeg dan toe. Praktisch altijd was het raak. De prooi verdween in de krop. Eventuele jongen worden ook uit de krop gevoerd. Een prangend gezicht was het als hij net niet bij een prooi kon. Dan konden wij genieten van zijn klimcapaciteiten. Met rustige bewegingen omklemden hij de takken en rietstengels om voorzichtig dichterbij te sluipen, zijn prooi in de gaten houdend. Dichtbij gekomen strekte hij z'n hals tot wel driemaal de normale lengte uit om genadeloos toe te slaan. Visjes nam hij mee het stuikgewas in. Salamanders dompelde hij nog graag een paar keer in het water om ze daarna door te slikken. Het aanwezige slootje beviel hem kennelijk prima, omdat hij er een aantal weken heeft gezeten en door vele vogelaars en toevallig passerende voorbijgangers is gadesgeslagen. Ook de plaatselijke bevolking

had er wel schik in. Als hij een ander visplekje had gevonden dan werden wij daar door de bewoners op gewezen. Ook werden de honden soms binnengehaald, zodat wij ongestoord konden genieten van dit buitenkansje.

■ Otte W. Zijlstra, Kostverlorenstraat 38, 1733 VH Nieuwe Niedorp.

Rob Bijlsma ontvangt De Gouden Wimpel

Vogelkenner Rob Bijlsma heeft De Gouden Wimpel gewonnen, een nieuwe prijs voor mensen die zich inzetten voor mens en natuur. Bijlsma ontving op 28 oktober 1998 50.000 gulden en een gouden speld. De Vereniging Natuurmonumenten nomineerde Bijlsma vanwege zijn grote verdiensten op het gebied van onderzoek naar stootvogels. Ook zet Bijlsma zich bijzonder in voor het behoud van de natuur in Nederland. Bijlsma schreef onder meer de Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels en is medeoprichter van de Werkgroep Roofvogels Nederland. Bijlsma staat kritisch tegenover natuurbeheer. Hij vindt dat natuur te veel wordt gebruikt voor recreatie. De Gouden Wimpel wordt gesponsord door de PostcodeLoterij.

Bron: De Gelderlander, 28 oktober 1998.

De Vereniging Natuurmonumenten kon ons geen nadere informatie over de verleende prijs verschaffen.

Red.

29 JULI 1924 - 21 MEI 1999.

In memoriam Martin Loenders

*'Wanneer de zon in het zenit staat,
schittert het watervlak als een brandglas.
De stralende middagzon vult de ronde bladeren
van de waterlelie tot aan de rand
met flonkerend zilver.'*

Martin Loenders

Op 21 mei 1999 overleed in het Virga-Jesseziekenhuis te Hasselt (België) Martin Loenders, geboren te Peer (België) op 29 juli 1924. In Nederland minder bekend ornitholoog, maar in België was hij zeker één van de belangrijkste pioniers. Martin was Lid van de Club van Vlaamse Explorators, Likona, vzw. Stichting Limburgs Landschap en Werkgroep 'De Zwarte Beek', de Werkgroep ISIS, de Provinciale Vogelwerkgroep Limburg (LISEC te Bokrijk), De Wielewaal, Natura Limburg, conservator van het natuurreservaat 'De Teut', gelegen in het Park van de Midden-Kempen, en bij het grote publiek was hij vooral bekend als cineast van natuurdocumentaires. Martin Loenders was verder nog: Ere-gemeente-ontvanger van de gemeente Heusden, ere-ontvanger van de gemeentelijke bedrijven van de gemeente Heusden-Zolder, agent van het Gemeentekrediet, erebestuurder van de VVV en Toerisme Heusden-Zolder, weerstander 1940-1945. Houder van de Burgerlijke Medaille 1ste klasse, Gouden Palmen der Kroonorde, Medaille van de Weerstand, Herinneringsmedaille van de Oorlog 1940-1945 en diverse eervolle vermeldingen en prijzen voor verdiensten inzake natuur en cultuur.

Martin Loenders zag zich vooral als Kempenaar. Hij was echter geen doorsnee maar een die met verve de rijkdom en schoonheid van de Kempen binnen en buiten België uitdroeg. Met zijn 16 mm-camera filmde hij om zo bij de mensen aandacht te vragen voor hun omgeving en gewoon voor de kleine dingen van de dag.

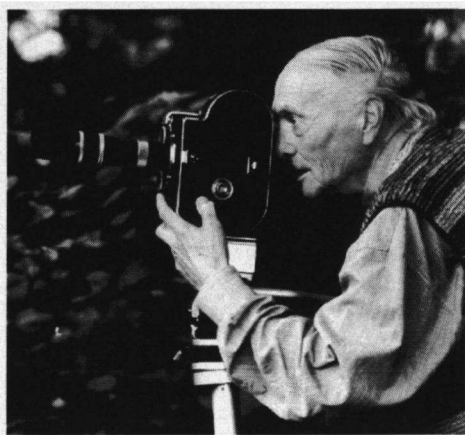
In 1961 bracht Martin Loenders zijn eerste film uit, getiteld 'De Kempische Heide', in 1966 gevolgd door 'Eeuwige Kempen', waar ook de Duinpieper en Woudaapje in zijn te zien. Bij het slot volgde de parafrase: *'De weidse vlakten, de vennen en vijvers, de altijd zingende bossen, hun verleden en hun leven. Die Kempen is eeuwig!'*

Met gevoel voor timing bracht Martin Loenders in het Natuurbeschermingsjaar 1970 'Het lied van mijn Kempen' uit. De film handelt vooral over de noodzaak tot bescherming van de natuur van het Kempisch Plateau. Professor Landewald Jansen schreef de tekst en de muziek werd gecomponeerd door Armand Preud'homme. In de jaren zestig had Martin Loenders op het Militair Domein tussen Helchteren en Hechtel, reeds zeven jaren lang Korhoenders gefilmd. Onder auspiciën van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen werd de filmdocumentaire 'Het leven van het Korhoen (*Tetrao tetrix tetrix*)' vervaardigd. Zoals bekend is het Korhoen daar reeds lang verdwenen.

De Kempen van rond de eeuwwisseling werd vastgelegd in de film 'De Kempen - Heerlijk erfgoed', wederom met tekst van Landewald Jansen. Een merkwaardige film is 'Levende stenen Draaihals en Hop in een muur te gast', tekst Landewald Jansen. Een blik over een, reeds gesloopte kloostermuur te Heusden, leverde beelden op van de Hop, Draaihals en Gekraagde Roodstaart. De film heeft naast het nog slechts zelden als broedvogel voorkomen van Hop en Draaihals, een belangrijke tijdgebonden betekenis. Natuurfilms van tegenwoordig zouden wellicht op een andere manier filmen. In de tijd dat de film tot stand kwam, stond men daar anders tegenover.

Aan boord van een vissersbootje en plonsstok wordt men in 'Deinend Riet' uitgenodigd de verborgen planten- en dierenwereld langs de rietkraag te ontdekken.

De tekst is van Paul de Schutter met op de achtergrond de Vijfde Symfonie van Gustav Mahler. In 1984 tijdens 'Het jaar van de Ortolaan' bracht Martin Loenders zijn film 'Het land van de Ortolaan (*Emberiza hortulana*)' uit. Met geschreven tekst van Landewald Jansen en de muziek van Brian Eno. De film is een ware ode aan het landelijk leefmilieu bij het plaatsje Peer van toen... Een film over 'De Boomvalk (*Falco subbuteo*)' volgde snel daarna. De Boomvalk en het gebeuren aan de rand van de heide staan hierin centraal. De tekst is van de hand van Chris Onkelinx. De laatste filmische documentaire van Martin is 'Er was eens... een Kempen'. De neerslag van dertig jaar filmen en notities. De film is door Martin Loenders opgedragen aan de Limburgse Koepel voor Natuurstudie (Likona). Zijn films zijn op video bestelbaar. Nadere informatie bij de fa-

Martin Loenders filmend met zijn 16 mm-camera.

milie Loenders, Poorthoeve 24, B-3550 Heusden-Zolder, België.

Loenders bracht een eigen publicatie uit: 'De Ortolaan (*Emberiza hortulana*)' naar aanleiding van het Ortolaan-symposium te Wenen (4-6 juli 1992). Het was een van de vele manieren waarop hij de aandacht vroeg voor het oude Kempische akkerland. In het Vogeljaar (43 (5): 215-217) beschreef hij kort en zakelijk hoe hij met zijn 'Werkgroep Ortolaan' en met hulp van overheden in 1991 tot de aankoop van een akkergebied kwam. Zelf heb ik dit gebied diverse malen kunnen bezoeken. Het was steeds een verademing te zien hoe flora en fauna hun oude 'rechten' terugnamen. Martin Loenders schreef verscheidene artikelen onder andere voor De Wielewaal en zijn naam prijkt in de bronnenregisters van menige avifauna. Dat alles was zeker niet zijn doel. Martin Loenders legde op zijn eigen wijze de geschiedenis van de Kempen vast. Met alles wat daar in leeft(de), inclusief de cultuur van de mensen. Het medium film deed heel wat mensen

door zijn ogen inzien dat niet elke vooruitgang verbetering inhield. Het uitzenden door de BRT van zijn films heeft het bereik zeker vergroot. De steun die hij op deze wijze aan de bescherming van de natuur in België (en ver daarbuiten) heeft gegeven, moet enorm zijn. Het laat zich echter niet in cijfers vertalen. Eén van zijn wensen, het filmen van de Ortolaan in de Afrikaanse overwinteringsgebieden, heeft hij niet kunnen vervullen. Waarschijnlijk doen wij Martin Loenders, zijn familieleden en vrienden recht door een stukje tekst te citeren uit

'Lied van mijn Kempen'.

'(-) mijn Kempen, verdrongen!? Vertreden!? Een noodkreet moet vlammen door 't land van durvers met balharde hand dat nog mag de eindramp gemedend zoals eens, zij voor eigen haard strenden'.

Landewald Jansen.

■ Pierre Maréchal, De Jonghlaan 18, 5616 LB Eindhoven.

Ganzen in rustiger vaarwater

Grauwe Ganzen, Rietganzen, Kolganzen, Smienten en Meerkoeften gaan een rustige tijd tegemoet.

In het jachtseizoen, dat net is begonnen, is het verboden deze vogels te schieten, heeft staatssecretaris Faber (Natuur) gisteren besloten. Ze geeft daarmee gehoor aan de oproep van Vogelbescherming Nederland. Het verbod gaat zaterdag in. De meeste overwinterende ganzen en Smienten komen in oktober en november naar Nederland.

De Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV) reageert teleurgesteld op het besluit van Faber. Volgens de jagersclub is er helemaal geen reden om de ganzen en Smienten te ontfangen, omdat hun aantal de afgelopen jaren flink toeneemt en daarmee ook de schade aan landbouwgewassen (ANP).

Bron: Gooi- en Eemlander, 9 september 1999.